

ТМ	Г. XXXII	Бр. 2	Стр. 405 - 412	Ниш	април - јун	2008.
----	----------	-------	----------------	-----	-------------	-------

UDK 339.5(470:4)"199/200"

Прегледни научни рад
Примљено: 14.02.2007.

Ана Секуловић
Геокономски факултет
Мегатренд Универзитет
Београд

СПОЉНО ТРГОВИНСКЕ РЕЛАЦИЈЕ РУСКЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ И ЕУ

Резиме

Економске реформе које су почеле 1990-их, првенствено су утицале на развој спољнотрговинских односа Руске Федерације. Многобројни разлози условили су ове промене, а повезани су са политичким и економским променама у Руској Федерацији, променама у региону и систему међународних економских односа, као и глобалним стварањем новог светског поретка. Основна карактеристика спољнотрговинских реформи у Руској Федерацији је процес отварања привреде према свету, успостављање међународних економских односа и јачање производног програма националне економије.

Либерализација спољне трговине Руске Федерације представљала је почетак тржишних реформи и један од приоритета процеса транзиције, са циљем интеграције руске привреде у светску економију и међународну поделу рада. Либерализација привреде и преоријентација спољноекономских делатности Руске Федерације омогућили су лакши приступ економским и финансијским структурама Запада, али истовремено повећавајући велику спољну задуженост Руске Федерације.

Спољноекономска делатност попримила је отворени карактер и у овом тренутку Руска Федерација има трговинске односе са више од 100 земаља света, а према обиму спољнотрговинске размене у 2004. години (која је износила 140 милијарди USD), Руска Федерација је заузимала 20. место у свету, са учешћем у светској трговини око 1-1,5%.

Кључне речи: Руска Федерација, ЕУ, спољно-трговинске релације, СТО, енергетски дијалог

Карактеристике спољно-трговинских односа

ЕУ представља најзначајнијег партнера Руске Федерације на кога се односи више од 1/3 целокупне руске спољне трговине. Компаније из ЕУ су највећи инвеститори у Руској Федерацији, а ЕУ такође представља главни извор стране валуте за Руску Федерацију.

Вредност трговинске размене између ЕУ и Руске Федерације је дуплирана у периоду 1996-2004. када је достигла износ од око 80 млрд. \$. Међутим, робна структура је неуравнотежена, а карактеришу је асиметрија у трговинским релацијама, уз доминантну заступљеност енергената у односу на финалну продукцију.

ЕУ је крајња дестинација за више од половине руског извоза нафте и гаса, док је у увозу ЕУ око 25% гаса и 17-18% нафте руског порекла. Нове чланице ЕУ – Естонија, Литва, Латвија и Словенија су у потпуности зависне од руског извоза нафте, док Мађарска, Пољска и Ческа око 70%. Стога је за обе стране од значаја билатерална енергетска сарадња, са циљем кооперације у транспортној инфраструктури, уштеди енергије и пласману европских инвестиција.¹

Најзначајније позиције у извозу Руске Федерације после енергената заузимају челик и обојени метали, хемијска и дрвна продукција, уз занемарљиво учешће техничке и машинске продукције. Енергетско-сировинска специјализација Руске Федерације није допринела развоју високо-прерађивачких грана, што се негативно одразило на њену позицију на светском тржишту.

Иако ЕУ за Руску Федерацију представља најзначајнијег трговинског партнера, за ЕУ је руско тржиште од секундарног значаја, јер је са Руском Федерацијом у 2004. реализовала свега 3% увоза и 5% извоза у целокупној трговинској размени. ЕУ извози у Руску Федерацију аутомобиле, машине и транспортну опрему, потрошачку робу, прехранбене производе, намештај, лекове, научне инструменте и друго. ЕУ је заинтересована за освајање руског тржишта, као другог најзначајнијег тржишта у свету по могућностима апсорпције продукције. Такође, заинтересована је за коришћење руских транспортних мрежа као важних трговинских магистрала које је повезују са тржиштима југоисточне Азије.

У међусобној трговинској размени са ЕУ, за Руску Федерацију је од посебног значаја величина њеног тржишта, међутим, протекционистичка трговинска политика ЕУ отежава диверсификовање руске трговине, осим енергената, метала, сировина и радно-интензивне продукције. Ограничене могућности пласмана руске финалне продукције на тржишту ЕУ нису условљене само ниском конкурентношћу, већ и дискриминационим ограничењима, узрокујући на тај

¹ Goskomstat, Russia in Figures, 2005.

начин огромне губитке. ЕУ негира тврдње о протекционизму и истиче да Руска Федерација такође уводи баријере за производе из ЕУ попут аутомобила, алкохолне производње, меса, као и на тржишту услуга, банкарства, осигурања и телекомуникација.

Економска политика Руске Федерације тежи унапређењу сарадње са ЕУ, што се испољава интензивирањем међусобних релација. За последњих пет година Руска Федерација је отпочела низ важних реформи, убрзала темпо економског раста и испољила тенденцију даљег укључивања у крупне међународне организације, попут Г8.

Тенденције приступања Руске Федерације СТО

Један од најзначајнијих момената за даљи развој спољне трговине у Руској Федерацији је приступање Светској трговинској организацији (СТО), што би значајно допринело њеном укључивању у светске трговинске токове и пословању заснованом на савременим међународним принципима.

Приступањем СТО стичу се права и бројне економске и политичке погодности које поседују остале чланице, што умањује могућности примене дискриминационих процедура. Положај држава које нису чланице СТО је веома отежан због опште царинске стопе на светском тржишту која је неупоредиво већа (и до 100%) од консолидоване царинске стопе СТО.

Најзначајнији партнер Руске Федерације у преговорима за приступање СТО је ЕУ, иако је чланство њен лични интерес којим би стекла бољи приступ тржишту ЕУ. Присталице приступања Руске Федерације СТО углавном истичу да ће чланство омогућити испуњење следећих циљева:

1. Стицање најбољих и недискриминаторних услова за пласман руских производа на страна тржишта;
2. Приступ међународном механизму за решавање трговинских спорова;
3. Изградњу повољне инвестиционе климе за стране институције услед трансформације законске регулативе у складу са нормама СТО;
4. Проширивање могућности за руске инвеститоре у банкарској сфери у земљама чланицама СТО;
5. Изградња услова за повећање квалитета и конкурентности домаће производње, као резултат повећаног прилива страних производа, услуга и инвестиција на руско тржиште;
6. Учешће у разradi правила међународне трговине, уз поштовање националних интереса;
7. Поправљање имиџа Руске Федерације у свету као пуноправне учеснице на међународном тржишту;

8. Укључивање низа предузећа у светске технолошке карике;
9. Поузданију заштиту интелектуалне својине;
10. Смањење губитака извозника због антидампиншких мера.²

Уважавајући све позитивне и негативне тенденције, Руској Федерацији је за улазак у СТО неопходно да изврши модернизацију привреде и друштва. Најважнији моменат у стратегији модернизације је програм развоја производних снага, који садржи привредни и регионални аспект. Стога је неопходно да изврши либерализацију тржишта у области трговине, финансијских услуга, телекомуникација, транспорта, грађевинарства, туризма и друго.

Економске користи за Руску Федерацију од чланства у СТО неће се аутоматски реализовати, а да ли ће резултат бити позитиван или негативан зависиће од ефикасности спровођења трговинско-економске политике Руске Федерације као њеног члана.

Највеће разлике у релацијама ЕУ и Руске Федерације се тишу цене енергената. Енергетски дијалог је, превентивно, заснован на трговини гаса и нафте, а то дубоко залази у националне економске политике. По мишљењу многих експерата услови сагласности западних земаља за приступ Руске Федерације у СТО представљају начин разарања руске економије, услед повећања цена гаса до западног нивоа и то са 20\$ до 45-60\$ по м3 у 2010. години. Реформа енергетског сектора узроковала би банкрот половине индустријског сектора и умногоме уздрмала економску стабилност Руске Федерације. ЕУ тврди да ниска цена енергената на руском тржишту даје неравноправне предности руским произвођачима, па стога инсистира на подизању цена до европског нивоа и укидању извозних тарифа на гас и монопола Гаспром-а на гасоводе.

Могућности унапређења економске сарадње

Формално-правни основ о економским релацијама између Руске Федерације и ЕУ представља Договор о партнерству и кооперацији (Partnership and Cooperation Agreement) чија је примена отпочела 1997. године и који обухвата:

1. Припрему активности за укључивање и проширивање области међусобне кооперације Руске Федерације и ЕУ;
2. Стварање услова за успостављање слободне трговинске зоне између Руске Федерације и ЕУ који обухватају међусобну трговину робом, услугама и кретање капитала;
3. Модернизацију енергетске инфраструктуре у области изградње гасовода и електро-енергетске мреже;

² А. Sekulović, 2005, str. 115.

4. Успостављање институционалних уређења у међусобној релацији.

Европско веће је 1999. године усвојио заједничку стратегију за Руску Федерацију (Common Strategy on Russia) која изражава визију ЕУ о стабилној и просперитетној Руској Федерацији, а идентификује следеће принципе:

1. Успостављање демократије, законодавства и јавних институција;
2. Успостављање тржишне економије;
3. Интеграцију Руске Федерације у Common European Economic Space – CEES (Јединствено европско економско пространство);
4. Достижање заједничких циљева у области енергетске политике, нуклеарне безбедности, регионалне кооперације и друго.

ЕУ инсистира на пројекту CEES са циљем даљег унапређења економске кооперације и интеграције са Руском Федерацијом.³

Концепција конституисања CEES је предвиђена на дуг рок, а обухвата следеће:

1. Стимулисање трговине и инвестиција између Руске Федерације и ЕУ заснованим на принципима транспарентности и недискриминације;
2. Координацију економске политике неопходне за функционисање просторства;
3. Успостављање заједничког законодавства, као и хармонизацију европског законодавства по питању царина и прелаза руских банака и осигуравајућих компанија на међународни стандард обрачуна;
4. Хармонизацију заједничких правила, система регулисања и изградње узајамних инфраструктурних веза;
5. Повећање конкурентности Руске Федерације у међународној економији;
6. Кооперацију у области међународне безбедности.

Иако потврђује узајамне економске релације и бенефиције у међусобној кооперацији и стратегијском партнерству са ЕУ, Руска Федерација истиче свој међународни значај, статус евро-азијске и најзначајније државе у региону ЗНД-а. Стога је развила сопствену стратегију, која много шире позиционира узајамну релацију и испољава тенденцију у достизању равноправног партнерства.

³ Johnson D. and Robinson P.: *Perspectives on EU-Russia Relations*, Routledge, London, 2004, str. 4-7.

Руска стратегија садржи предлоге међусобне сарадње који би допринели економском развоју ЕУ, а односе се на:

1. Повећање запослености у ЕУ услед интензивирања трговинске активности, инвестиција и дугорочних испорука енергената и сировина;
2. Повећање научно-техничке кооперације услед комерцијализације руских истраживања на тржишту ЕУ;
3. Повећање интеграције у транспорту, енергетској инфраструктури и информационим системима;
4. Кооперацију у космичком истраживању;
5. Јачање међународног значаја ЕУРО-а његовим укључивањем у руске валутне резерве;
6. Војну и техничку кооперацију са циљем спречавања локалних конфликта и сузбијања међународног криминала;
7. Независност руског законодавства;
8. Неопходност шире примене ИСО (International Organization of Standardization) и узајамно признавање сертификата.⁴

Међутим, јаз између развијеног тржишта ЕУ и руске економије у транзицији зависне од извоза енергената је веома велики, тако да се умањује значај СЕЕС као оквира за економску политику, изградњу заједничке економске стратегије и примену конкретних мера.

Иако то не желе јавно да признају, Руска Федерација и ЕУ у овом тренутку представљају различите политичко-економске системе, а реализација циљева западних партнера би се негативно одразила на економију Руске Федерације у периоду од 10-15 година, јер би била приморана на такве уступке ЕУ у области спољње политике и економије, да би национална независност и сувереност Руске Федерације били угрожени.

Закључак

Економске реформе у Руској Федерацији су утицале на развој спољно-економске делатности која је попримила отворени карактер, тако да Руска Федерација има спољнотрговинске односе са више од 100 земаља света, међу којима ЕУ представља најзначајнијег партнера.

Вредност трговинске размене између ЕУ и Руске Федерације је готово дуплирана у 2004. години, али робну структуру карактерише асиметрија у трговинским релацијама, уз доминантну заступљеност енергената у односу на финалну продукцију.

⁴ Л. Зубченко, Экономические отношения России и ЕС, *Экономические и социальные проблемы России*, No. 2, Москва, 2005, стр. 104.

Економска политика Руске Федерације тежи унапређењу сарадње са ЕУ интензивирањем билатералних односа и успостављањем енергетског дијалога, што је допринело доношењу међусобних трговинских договора и тенденцији укључивања Руске Федерације у СТО и СЕЕС.

Руска Федерација и ЕУ у овом тренутку представљају различите политичко-економске системе, тако да је тешко предвидети даљи развој међусобних односа. Може се констатовати да даљи развој мора бити усмерен у правцу либерализације трговине и укидања баријера у међусобној трговинској размени, као и тенденцији очувања националних суверенитета.

Литература

- Адрианов, В. Д.: *Россия в мировой экономике*, Москва, 1998.
- Внеэкономический комплекс России: состояние и перспективы*, No. 10, Москва, 1998.
- Gaydar, E.: *The Economics of Russian Transition*, The MIT Press Cambridge, Massachusetts, London, 2003.
- Russia in Figures Goskomstat of Russia*, Moskva, 2005.
- Sekulović, A.: *Savremena ekonomija Rusije*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2005.
- Социально-экономическое положение России*, Государственный комитет Российской Федерации по статистике, Москва, 2005.
- Устинов, И. Н.: *Мировая торговля, статистическо-энциклопедический справочник*, Экономика, Москва, 2002.
- Хасбулатов, Р. И.: *Мировая экономика*, Экономика, Москва, 2001.
- Ясин, Е. Г.: *Российская экономика*, М : ГУ ВШЭ, 2003.
- Johnson D. and Robinson P.: *Perspectives on EU – Russia Relations*, Routledge, London, 2004.
- Королев С. Россия на пути в ВТО – МЭМО, No. 9, Москва, 2001.
- Ремчуков, К. В. *Россия и ВТО, правда и воислы – Международные отношения*, Москва, 2002.
- Л. Зубченко, Экономические отношения России и ЕС, *Экономические и социальные проблемы России*, No. 2, Москва, 2005.

FOREIGN-TRADE RELATIONS BETWEEN THE RUSSIAN FEDERATION AND EU

Summary

The economic reforms that began during 1990's primarily influenced the development of foreign trade relations of the Russian Federation. These reasons that conditioned these changes are numerous and are related to political and economic transformations in the Russian Federation, as well as to the changes in the region, changes in the system of international economic relations and global creation of the new world order. Main characteristics of foreign trade reforms in the Russian Federation are the process of national economy opening to outer world, development of international economic relations and strengthening the national manufacturing program.

Liberalization of the Russian Federation's foreign trade marked a beginning of market reforms and was one of main priorities in transition process given the aim of Russian economy integration into world economy and international division of labor. Economic liberalization and reorientation of foreign economic activities enabled the Russian Federation to more easily access to Western economic and financial structures but at the cost of high foreign indebtedness.

Foreign economic activities have become more opened and presently the Russian Federation has trade relations with over 100 countries worldwide. Regarding volume of global foreign trade turnover, which in 2004 amounted 140 billion USD, Russia was ranked as 20th with 1%-1.5% share in world trade.

Key Words: The Russian Federation, EU, Foreign-trade relations, WTO, Energy dialog